

Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i finska – åren 2007, 2010 och 2017

Språkrådet som är en del av Institutet för språk och folkminnen har gjort en kartläggning av språkrådgivningen i finska. Kartläggningen som blev klar våren 2019 utfördes av Språkrådets språkvårdare i finska Tarja Larsson och Språkrådets före detta språkvårdare i finska Henna Leskelä. Syftet var att klarlägga vilka som kontaktar den finska rådgivningen, vad det är för typ av frågor som kommer in och om det har skett någon förändring under en tioårsperiod.

En statlig myndighet behöver då och då kartlägga sin verksamhet för att identifiera sina målgrupper och deras behov samt för att kunna utveckla sin verksamhet enligt dessa behov. Språkrådgivning är en viktig del av Språkrådets arbete som riktar sig till allmänheten. Detta gäller även de nationella minoritetsspråken. Språkvårdarna i finska får nu för tiden årligen in ca 400–500 frågor antingen via telefon eller via e-post.

Syftet med kartläggningen var att undersöka vilka som ringer och skickar frågor till den finska rådgivningen, vilken typ av frågor dessa personer ställer och om det har skett någon förändring under åren. Undersökningen omfattar tre viktiga tidsperioder under Språkrådets verksamhet: år 2007, året efter att Sverigefinska språknämnden blev en del av Språkrådet, år 2010 som var året då lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) trädde i kraft samt år 2017 för att få en jämförelsepunkt i nutid och se om det har skett någon förändring under en tioårsperiod.

Som utgångspunkt för arbetet användes följande frågor:

1. Vilka kontaktar Språkrådets språkrådgivning i finska?
2. Hur många och vilken typ av frågor är det som kommer in till språkrådgivningen i finska?
3. Har det skett någon förändring under tioårsperioden från år 2007 till år 2017?

Det kartlagda materialet och projektets genomförande

Som underlag för kartläggningen användes ett urval av frågor inkomna till Språkrådets språkrådgivning i finska, dvs. frågor sparade i mappen *Besvarade frågor finska* i Språkrådets e-postprogram. Mappen innehåller i huvudsak frågor ställda via e-post, men även en del telefonfrågor, framför allt från år 2017. Åren 2007 och 2010 sparades en del av frågorna enbart i handskrivna häften, och därför omfattar det undersökta materialet för dessa år relativt lite frågor ställda via telefon. Eftersom kartläggningen baserar sig på insända frågor som redan besvarats har vi inte heller haft möjlighet att ställa uppföljande frågor till frågeställarna, till exempel om deras yrkesroll eller annat som är relevant för undersökningen. De kartlagda frågorna studerades och kategoriserades utifrån frågeställare och frågans karaktär. Därefter gjordes en analys av det undersökta materialet.

Tidigare kartläggningar

Språkfrågorna till den tidigare verksamma Sverigefinska språknämnden (1975–2006) har före den här kartläggningen studerats i två undersökningar. I den första, som gjordes under åren 1984–1985 på initiativ av Nordiska språksekretariatet, undersöktes telefonrådgivningen på språkvårdsnämnderna i de olika nordiska länderna. Den andra kartläggningen utfördes 2002 av Sverigefinska språknämndens dåvarande chef Paula Ehrnebo. Hon koncentrerade sig på sex olika år i språknämndens verksamhet under tidsperioden 1980–2000.

Kartläggningen från mitten av 1980-talet visade på några intressanta saker om Sverigefinska språknämndens rådgivning som är relevanta även för den nya undersökningen. De vanligaste yrkesgrupperna bland frågeställarna var översättare (27 %), sekreterare eller kontorist (15 %), chef eller tjänsteman (14 %) samt journalist eller informatör (14 %). Så mycket som 86 % av frågorna handlade om översättningsekvivalenter till ord och termer medan endast några få procent av frågorna handlade om grammatik eller stilistiska frågor.

Enligt undersökningen från 2002 varierade antalet rådgivningsfrågor relativt mycket från år till år. Flest frågor fick Sverigefinska språknämnden 1980 (2 324 st.). Därefter gick antalet ner till 1 508 frågor år 1992, men ökade år 2000 återigen till 2 070 frågor. Nedgången av antalet frågor kan bero på olika saker, men Ehrnebo som gjorde kartläggningen håller troligt att en bidragande orsak var de olika ordlistor som Sverigefinska språknämnden publicerade, såväl de mera omfattande tryckta ordlistorna som de mindre ordlistorna som publicerades i tidningen Kieliviesti. Att frågeantalet återigen ökade år 2000 beror antagligen på att finskan då blev ett av Sveriges fem officiella minoritetsspråk.

Ehrnebo kunde i sin kartläggning konstatera att de flesta frågorna handlade om översättning av termer, och oftast från svenska till finska. När man räknar ihop alla termfrågorna, svenska–finska och finska–svenska, kan man konstatera att den här typen av frågor var i absolut majoritet under den undersökta perioden (1980–2000). Andelen varierade mellan ca 80 och 92 %.

Allmänt om den nya kartläggningen

Först kan vi konstatera att antalet frågor till språkrådgivningen i finska har sjunkit både jämfört med de tidigare kartläggningarna och under den undersökta tidsperioden. I tabell 1 nedan visas både det totala antalet inkomna frågor och antal frågor som ingår i kartläggningen:

	2007	2010	2017
Totalt antal frågor (inkl. telefonsamtal)	1 011	1 014	429
Antal undersökta frågor	206	253	340

Tabell 1. Antal frågor till språkrådgivningen i finska enligt Språkrådets statistik.

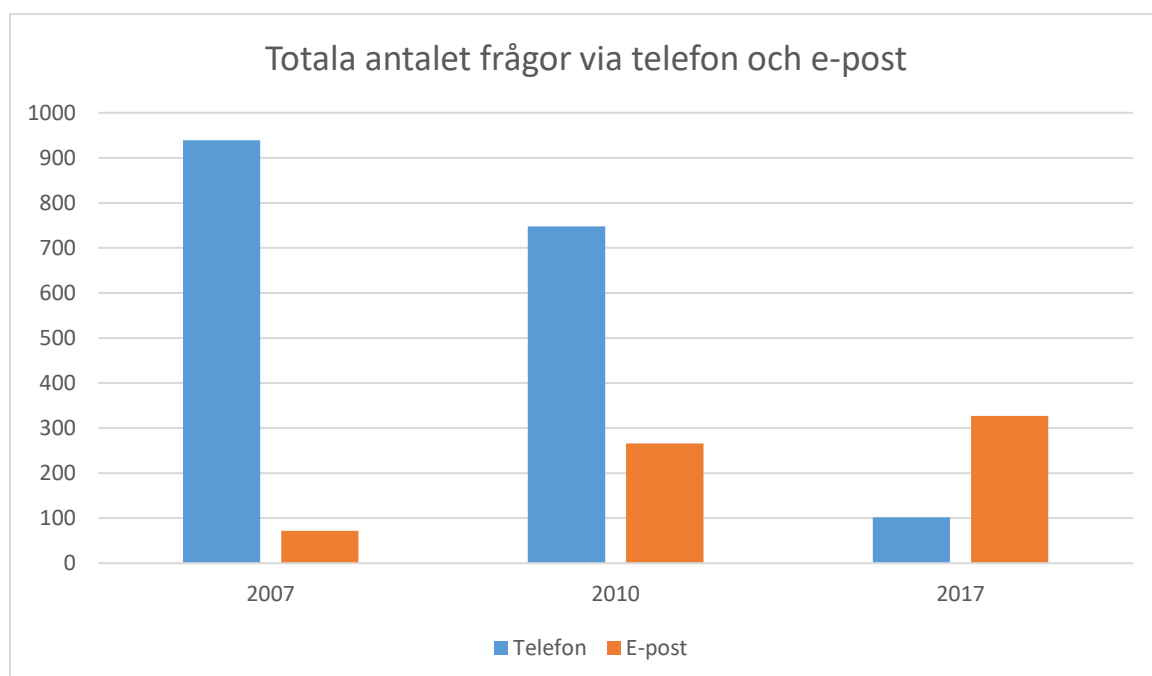
Eftersom kartläggningen koncentrerar sig på elektroniskt sparad material har en stor del av inkomna telefonsamtal utelämnats. Därmed skiljer sig antalet undersökta frågor en hel del från det totala antalet inkomna frågor.

Enligt kartläggningen var andelen kvinnor av frågeställarna under de olika åren 75–82 %. En orsak till detta kan vara att i de yrkesgrupper som är mest frekventa bland frågeställarna finns en del kvinnodominerade yrken, såsom tolkar och översättare. 87–93 % av frågorna ställdes på finska, resten på svenska.

När man tittar på hur antalet frågor varierar under året kan man konstatera att juli, som är den vanligaste semestermånaden, är den månad under alla de undersökta åren då antalet inkomna frågor är minst. Annars fördelar sig antalet frågor ganska jämnt under åren. År 2007 och 2017 kommer det mest frågor under de första månaderna medan det år 2010 kommer mest frågor i slutet av året.

Tabell 1 visar som sagt att antalet inkomna frågor till språkrådgivningen i finska har minskat betydligt under den undersökta tioårsperioden, eller i alla fall under den sista sjuårsperioden. Detta kan ha olika orsaker men en av de viktigaste torde vara utvecklingen av de nätbaserade tjänsterna. På webbplatsen för Institutet för språk och folkminnen samt på nätet för övrigt har det publicerats ett stort antal ordlistor och annat språkrelaterat material som allmänheten fritt kan utnyttja.

Statistiken visar också att andelen frågor inkomna via e-post har ökat markant på bekostnad av andelen frågor ställda via telefon. 2007 kom endast 7 % av frågorna via e-post, 2010 hade andelen ökat till 26 % och 2017 var e-postfrågorna redan i klar majoritet, andelen var då hela 76 %.

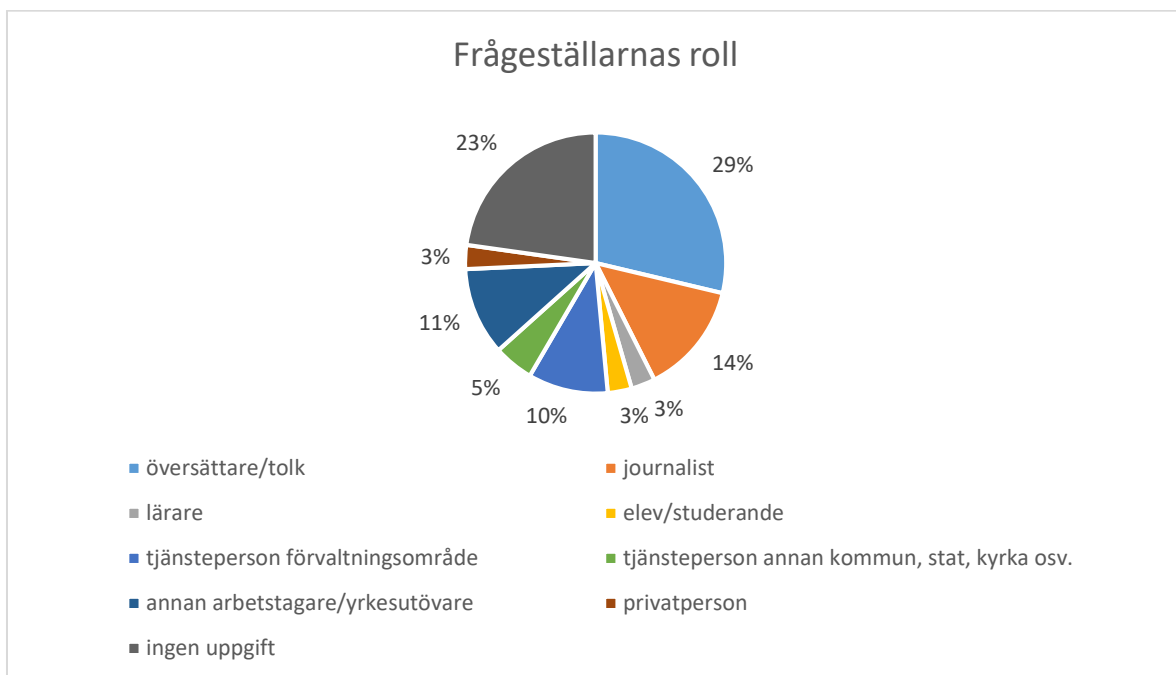
Figur 1. Totala antalet frågor ställda via telefon respektive e-post.

Vilka kontakter den finska rådgivningen?

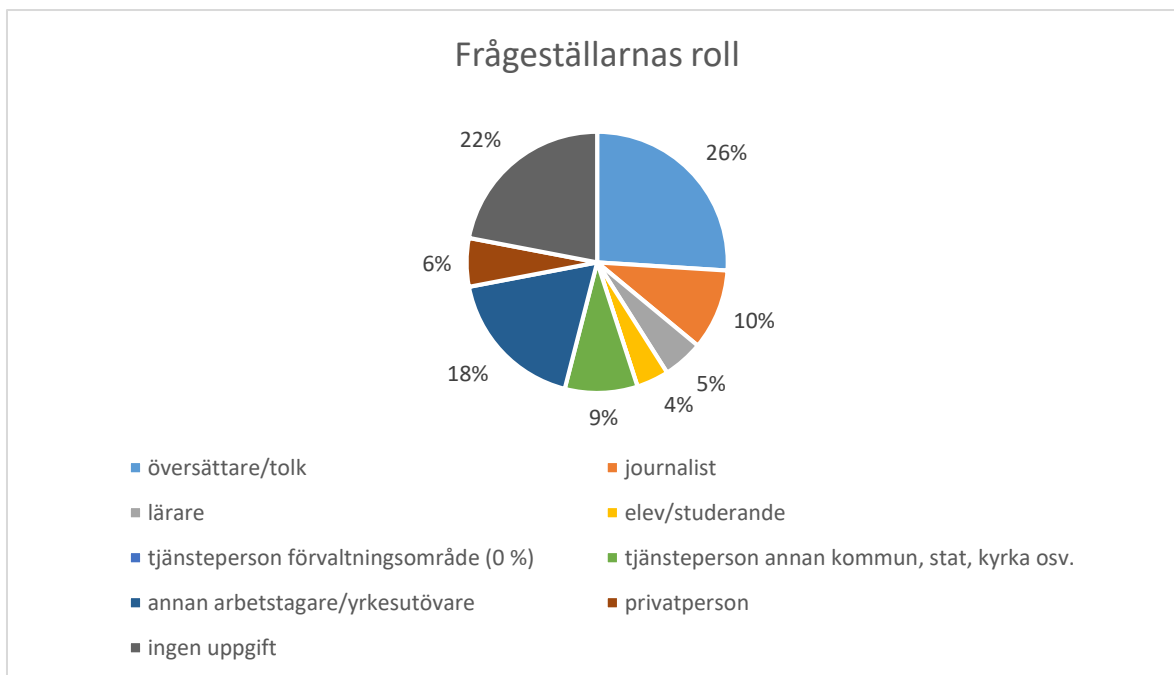
För att få en bättre uppfattning om vilka som kontakter Språkrådets rådgivning i finska delades frågeställarna in i nio kategorier:

- 1) översättare eller tolk
- 2) journalist
- 3) lärare
- 4) elev eller studerande
- 5) person som är anställd av kommun eller landsting som tillhör förvaltningsområdet för finska
- 6) person som är anställd av en annan kommun, landsting, stat, kyrka eller myndighet
- 7) annan arbetstagare eller yrkesutövare
- 8) privatperson
- 9) ingen uppgift

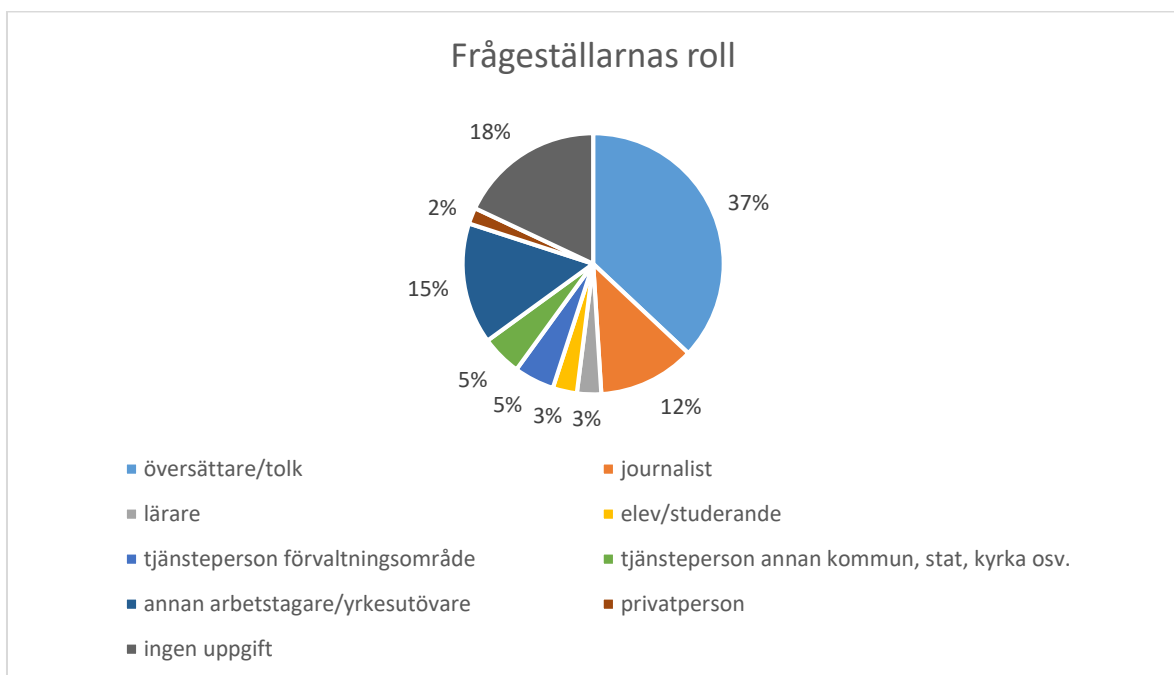
Varje frågeställare representerar i indelningen enbart en av frågeställarkategorierna. För att kunna kategoriseras i någon av kategorierna 1–8 måste frågeställarens roll tydligt framgå av meddelandet (till exempel synas i e-postadressen eller nämnas i meddelandet), eller så ska den som utfört kartläggningen ha vetat att frågeställaren uppträder i sin yrkesroll, t.ex. som journalist. Övriga har kategoriserats som 9, ingen uppgift.

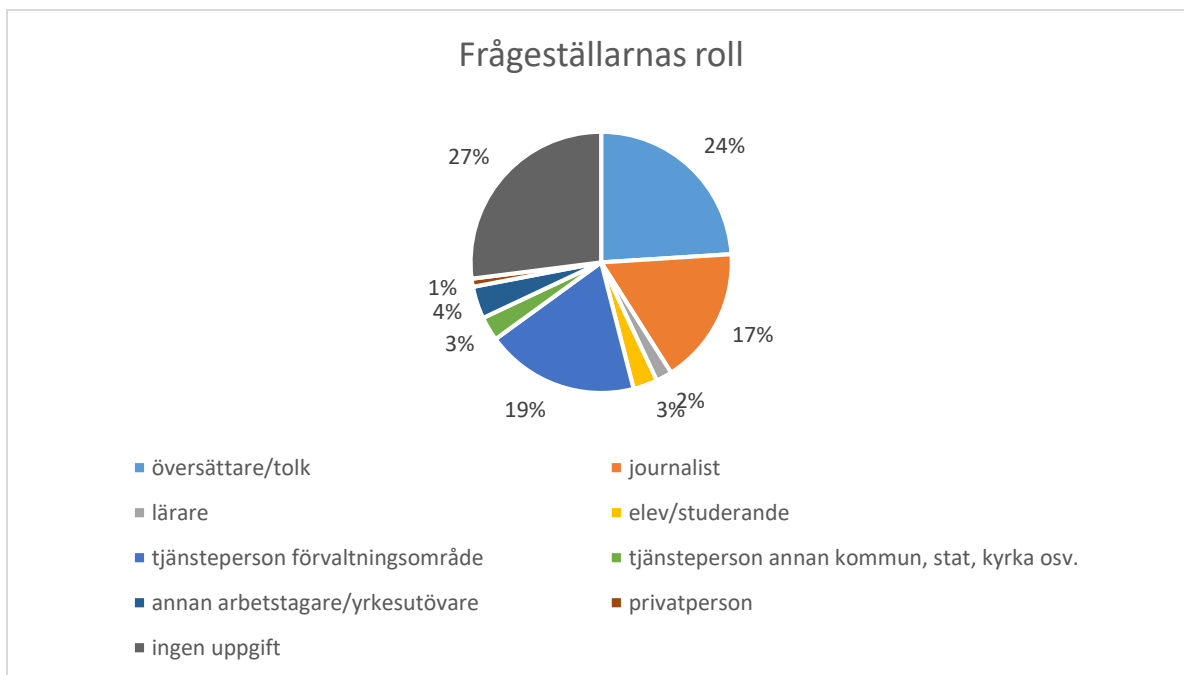
Figur 2. Frågeställarnas roller i procent, genomsnittliga värden för alla tre åren i kartläggningen.

Figur 3. Frågeställarnas roller i procent, år 2007.

Figur 4. Frågeställarnas roller i procent, år 2010.

Figur 5. Frågeställarnas roller i procent, år 2017.

När man tittar på vilka som ställer frågorna ser man tydligt att översättare och tolkar är de dominerande yrkesgrupperna, liksom vid den tidigare undersökningen i mitten av 80-talet: i snitt jobbar 29 % av frågeställarna inom dessa yrken (andelen under de olika åren: 26 % år 2007, 37 % år 2010, 24 % år 2017). Vid den tidigare undersökningen (Ehrnebo 2002) var andelen översättare 27 %. Att andelen översättare och tolkar är störst 2010 kan i alla fall delvis bero på att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) trädde i kraft i början av 2010. Enligt lagen skulle kommuner och landsting utöka informationen till den berörda minoriteten på deras minoritetsspråk. Översättare anlätades till att översätta informationen och behövde hjälp med terminologin på finska.

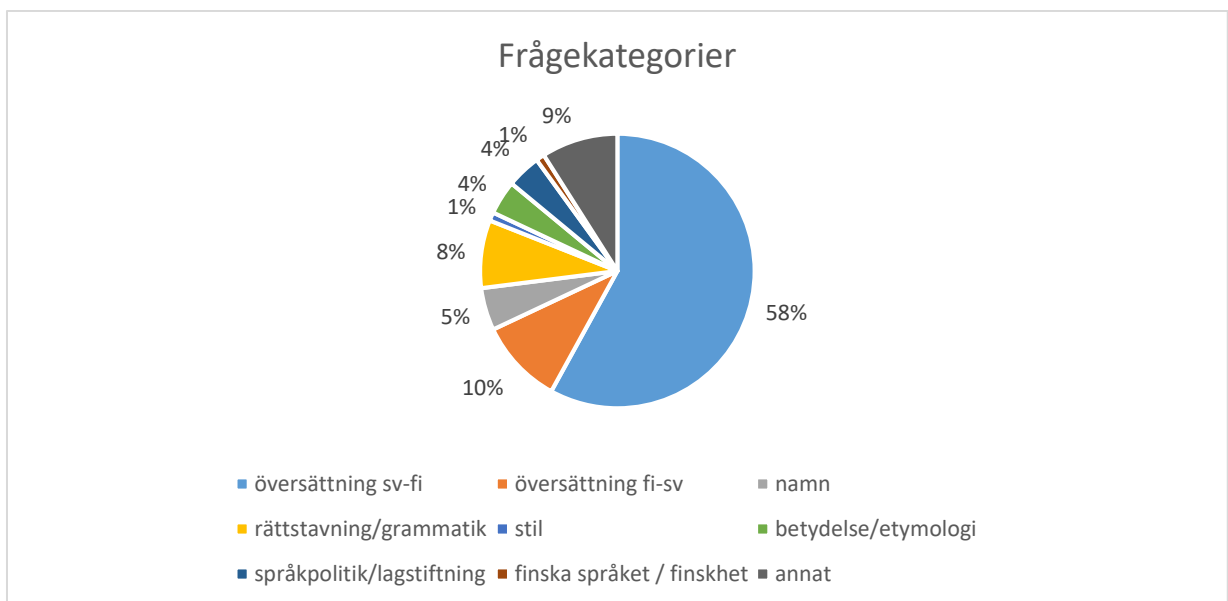
När man tittar på vilka yrkesgrupper frågeställarna representerar kan man även konstatera att andelen journalister och framför allt tjänstemän i kommuner som tillhör förvaltningsområdet för finska har ökat betydligt under de år som ingår i kartläggningen. När det gäller den sistnämnda yrkesgruppen är skillnaden extra tydlig: det undersökta materialet för år 2007 omfattar inga medarbetare från förvaltningskommuner eller -landsting medan denna kategori 2017 var näst störst (19 % av frågeställarna). En orsak till detta borde förstås vara att antalet förvaltningskommuner har ökat under åren.

Översättare och tolkar, journalister, koordinatörer i förvaltningsområden samt lärare nämns ofta som de mest prioriterade målgrupperna för Språkrådets språkrådgivning i finska. Denna kartläggning bekräftar att det också är dessa som i huvudsak utnyttjar rådgivningen. Det ska dock påpekas att andelen lärare, och även elever, är relativt låg under alla år (3 %).

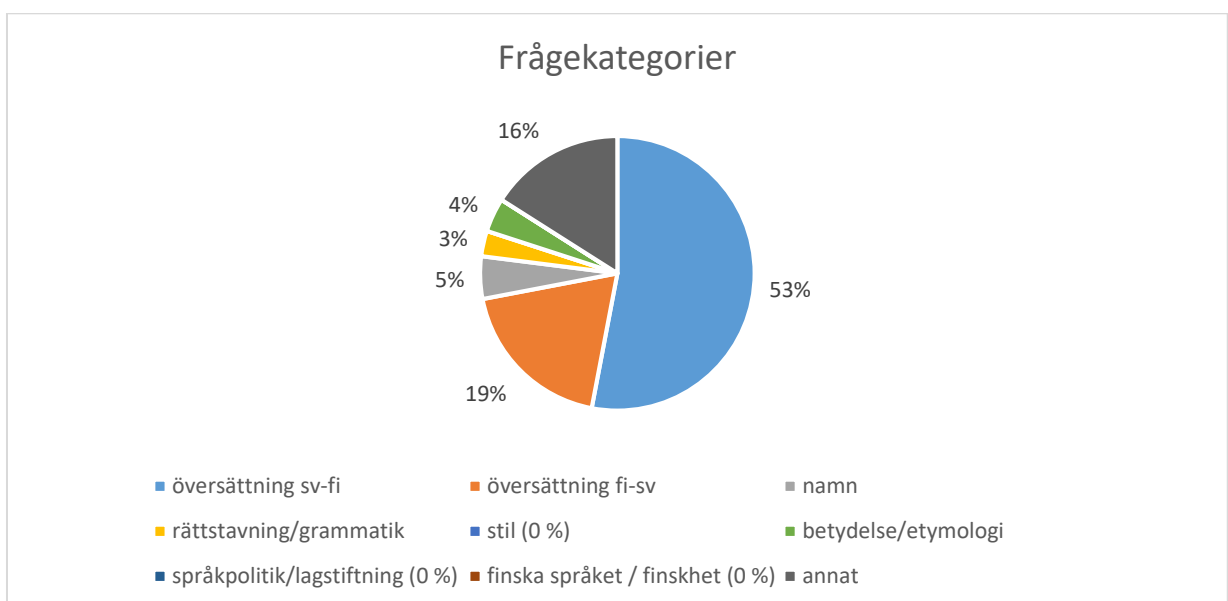
Vad handlar frågorna om?

Frågorna som kommit in till den finska rådgivningen har delats upp i nio kategorier:

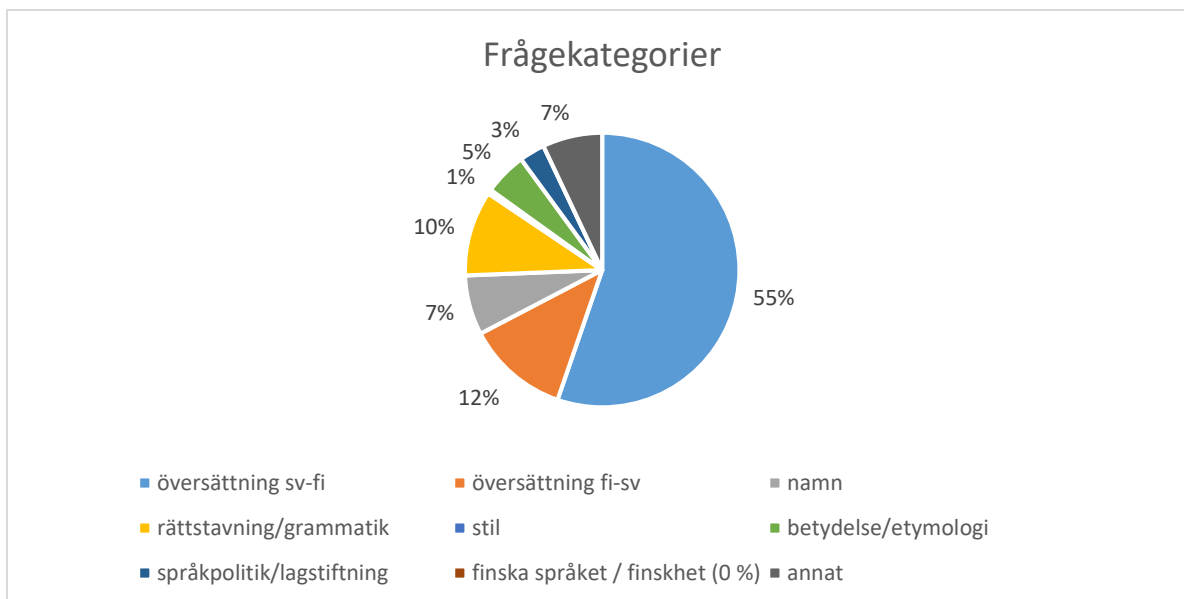
- a) översättning svenska–finska
- b) översättning finska–svenska
- c) namn
- d) rättstavning eller grammatik
- e) stil
- f) betydelse eller etymologi
- g) språkpolitik eller lagstiftning
- h) det finska språket eller finskhet
- i) annat

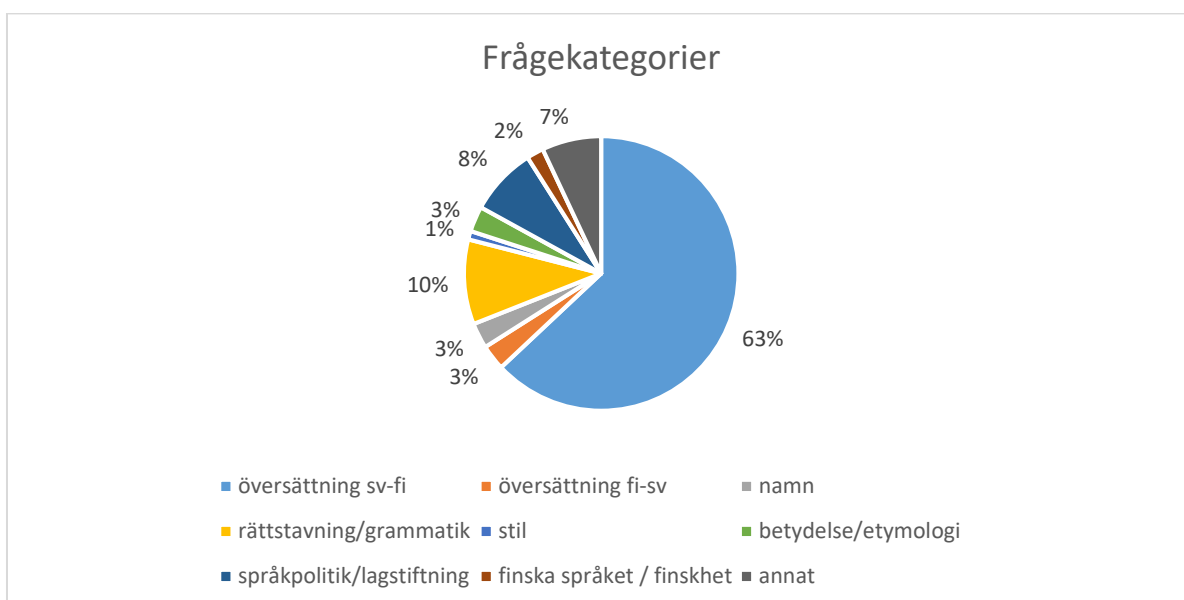
Figur 6. Frågekategorier i procent, totalt för alla år i kartläggningen.

Figur 7. Frågekategorier i procent, år 2007.

Figur 8. Frågekategorier i procent, år 2010.

Figur 9. Frågekategorier i procent, år 2017.

En del av frågorna räknas in i flera frågekategorier eftersom en enskild fråga kan t.ex. handla om både namn och översättning och dessutom rättstavning.

Exempel (lätt bearbetade; frågorna ställda på finska, svensk översättning i hakparentes):

(ex. 1, frågekategori översättning sv-fi samt namn) Onkohan Institutet för språk och folkminnen en officiell översättning till finska? [Har Institutet för språk och folkminnen en officiell översättning till finska?]

(ex. 2, frågekategori namn samt rättstavning/grammatik) Naapuri on lähdössä lomalle Thaimaaseen. Miksei Thaimaahan? [Grannen ska åka på semester till Thailand (Thaimaa på finska), varför är böjningsformen Thaimaaseen och inte Thaimaahan?]

Efter kategorisering har de 206 frågorna från år 2007 blivit sammanlagt 219 stycken, eftersom vissa av frågorna beräknas tillhöra flera kategorier. Över hälften av frågorna (117 st.) handlar om översättning från svenska till finska. Näst största kategori är översättning från finska till svenska (42 st.), medan frågekategorin annat hamnar på tredje plats (33 st.). Frågekategorin annat är för övrigt störst just år 2007 jämfört med de andra åren i kartläggningen. Detta kan bero på att tillgången till språkrelaterat material på nätet inte var lika utbrett då, vilket följande fråga i kategorin annat kan få vara exempel på (frågan ställd på finska, svensk översättning i hakparentes):

(ex. 3) Olisin tiedustellut, mistä tätä uutta, juuri ilmestyneessä Kieliviestissä esiteltyä, ruotsi–suomi-suursanakirjaa saa ostaa ja mitä se maksaa? [Jag skulle vilja veta var man kan köpa den stora svensk–finska ordboken som presenterades i nya numret av Kieliviesti och vad den kostar?]

Utvecklingen av webbinnehåll och nätanvändarnas ökande sökkunskaper kan vara en bidragande orsak till att den här typen av frågor om till exempel ordlistor och prenumerationer på Kieliviesti har minskat i antal under åren.

Det undersökta materialet för 2010 (253 frågor) uppgick till 286 frågor efter att frågorna delats upp på olika kategorier. Liksom under 2007 handlar de flesta frågorna (157 st.) om översättning från svenska till finska. Näst största kategori (35 st.) består av översättning från finska till svenska och på tredje plats hamnar frågor om rättstavning och grammatik (28 st.). Här är ett exempel från den sistnämnda kategorin (frågan ställd på finska, svensk översättning i hakparentes):

(ex. 4) Mikä muoto on oikea: Linköpingiin, Linköpinkiin vai Linköpingkiin? [Vilket av följande former är rätt (som översättning för "till Linköping"): Linköpingiin, Linköpinkiin vai Linköpingkiin?]

Det senaste kartläggningsåret (340 inkomna frågor) omfattar efter kategorisering 350 frågor. Frågor rörande översättning från svenska till finska är återigen i klar majoritet (221 st.). Andelen frågor tillhörande denna kategori har således vuxit ytterligare. Till skillnad från de tidigare åren i kartläggningen är dock inte frågor om översättning från finska till svenska längre den näst största kategorin. På andra plats hamnar frågor om rättstavning och grammatik (34 st.), och på tredje plats återfinns frågekategorin språkpolitik och lagstiftning (29 st.), exempel från den sistnämnda kategorin (frågan ställd på svenska, finsk översättning i hakparentes):

(ex. 5) Vet du om det finns möjlighet att prata finska i kontakter med olika myndigheter? [Tiedätkö, onko mahdollista puhua suomea, kun asioi eri viranomaisissa?]

2017 var för övrigt det enda året då språkrådgivningen i finska fick in frågor från alla frågekategorier.

Kartläggningen visar att frågor om översättningsekvivalenter har dominerat under alla år som ingår i studien – de kan anses tillhöra kärnverksamheten för Språkrådets språkvårdsarbete i finska. Andelen översättningsrelaterade frågor (totalt både svenska–

finska och finska–svenska) var 73 % år 2007, 67 % år 2010 och 66 % år 2017. Det ska dock påpekas att andelen översättningsrelaterade frågor har minskat jämfört med kartläggningen från början av 2000-talet då andelen var kring 80–90 %. En viktig anledning till detta är antagligen den ökade internetanvändningen samt ökad tillgång till nätbaserade ordlistor och andra språkrelaterade tjänster till exempel på Språkrådets webbplats. Följande exempel visar att översättningsmotsvarigheter önskas om varierande ämnen och till båda språkriktningarna (frågorna ställda på finska, svensk översättning i hakparentes):

(ex. 6) Tässä kysymys, johon haluaisin vastauksen: ruotsalaiset nimitykset herätysliikkeille herännäisyys ja rukoilevaisuus? [Här är en fråga som jag skulle vilja få svar på: vad heter väckelserörelserna herännäisyys och rukoilevaisuus på svenska?]

(ex. 7) Haluaisin siis tietää, onko termille cvk [central venkateter] suomalaista vastinetta? Tätä termiä kuulee usein esim. verikokeiden yhteydessä. [Jag skulle vilja veta om termen cvk [central venkateter] har en finsk motsvarighet. Man hör termen ofta t.ex. i samband med blodprov.]

Andelen frågor om rättstavning och grammatik har däremot ökat en del under åren. 2007 var andelen bara 3 %, medan den 2010 och 2017 hade ökat till 10 %. Även de språkpolitiska frågorna väcker alltmer intresse: 2007 fick man inte in några sådana frågor medan andelen 2010 var 3 % och 2017 ca 10 %. Det är möjligt att den ökade andelen av dessa båda frågekategorier beror på ökningen av antalet kommuner som tillhör förvaltningsområdet för finska samt andra språkpolitiska förändringar: koordinatörerna för förvaltningskommunerna skriver alltmer på finska samtidigt som medvetenheten om minoritetsfrågor och minoriteternas rättigheter har ökat.

Sammanfattning

Först och främst kan man konstatera att antalet frågor som kommer till Språkrådets språkrådgivning i finska har minskat betydligt sedan den förra kartläggningen som Sverigefinska språknämndens dåvarande chef Paula Ehrnebo gjorde 2002. En av anledningarna till detta är troligen att Institutet för språk och folkminnen under de senaste åren har publicerat ett flertal ordlistor och annat språkrelaterat material på sin webbplats som användarna kan ha nytta av. Bland annat finns frågelådan Vastauspankki där det går att hitta svar på frågor som Språkrådets språkvårdare i finska tidigare har svarat på. Även på webben i övrigt har det publicerats en hel del språkrelaterat material, och användarna har således lättare att själva söka svar på sina språkfrågor.

Kartläggningen visar att även om andelen frågor som berör översättning av ord och termer från svenska till finska, och vice versa, har gått ner något från den förra undersökningen (Ehrnebo 2002) utgör dessa frågor fortfarande den absoluta majoriteten av rådgivningsfrågorna. Likaledes är översättare och tolkar den största kundgruppen. Efterfrågan på det sverigefinska termarbetet är således fortsatt stor. Utöver frågor om översättningsmotsvarigheter ställer personer som hör av sig till den finska rådgivningen även alltfler frågor om rättstavning och grammatik samt om språkpolitik. De finska språkvårdarnas expertis efterfrågas således även inom dessa ämnesområden.

Kartläggningen av frågor till den finska rådgivningen ger en bra bild av Språkrådets verksamhet och målgruppernas behov. Genom att göra kartläggningar då och då kan man följa upp verksamheten och identifiera områden som man borde fokusera på i den finska verksamheten. En mera detaljerad kartläggning skulle till exempel kunna hjälpa till att identifiera ämnesområden där det finns behov av nya svensk-finska ordlistor.

Tarja Larsson

Språkvårdare i finska

Språkrådet 21 augusti 2019